

Lisztharmat

Áldozatul eshet-e Weöres Sándor kicsinyes kultúrcsetepatéknak?

Csontos János

Botrány Pannóniában: liszttel öntötték nyakon Weöres Sándort a pécsi sétálóutcában. Jeles költőnk azért tartózkodott túlvilági kimenőn a Mecsek-alji településen, hogy felavassák vadonatúj szobrát (egyik) szeretett városában. Kligl Sándor szobrászművész koncepciója szerint az állat feltámasztó poéta nyilván azért üldögél kinn a járókelők között, egy kis kitelepített kávéházi asztalkánál, hogy minél inkább belesimuljon a korzózó környezetbe. Úgy legyen ott köztünk, mintha el sem ment volna. Elvegyülni és kiválni – ez a modern művészet egyik lehetséges modus vivendije; Weöresé legalábbis ez volt. A törekeny testbe nagy lélek szorult, s tévedhetetlen esztétikai ízlése folytán pontosan tudta: komikus volna a harsány, öblös hangú vátesz szerepében. Anélkül csinált páratlan ívű magyar, európai, sőt világgölyvet, hogy egy pillanatra is a szereptévesztés bűnébe esett volna. Úgy törekedett a lehetséges teljesség felé, hogy nem voltak illúziói korunk kicsinyessége felől. De ezen a nullás liszten bizonyára még ő is meglepődött volna.

A kép, amelyen a krisztusi küllemű, de korántsem krisztusi korú és lelkületű „helyi szobrászművész” lendületes performanszot ad elő a malomipari termékkel (amelyből akár kalács is kerülhetett volna éhező gyermekek asztalára), nagy karriert futott be az interneten. Egy unalmas szoboravatás jobbára nem hír; nem a köztünk lévő árkokat mélyíti, hanem betemetni próbálja – bezzeg, ha boldogan lehet címbe írni, hogy botrány, botrány, botrány... A kenyérféltést kultúrharcos mezbe öltöztető kollégát (miért is nem ő kapta a megbízást; miért egy jöttment szegedi?) a fényképész óhatatlanul sztárhelyzetbe hozza: bár nem ő dolgozott a művön, egy könnyed mesterséges lisztharmattal ellopja a show-t. Vélt megdicsőüléséhez még az is hozzátartozik, ha a rendőrség aztán elvezeti: lám, így jár az „Orbán-diktatúrában” az, aki a művészi happening eszközeivel merészeli kifejezni a véleményét...

A távirati iroda fotóján viszont csak a hősies, kamikáze mozdulat látszik, a számalmas előzmények és körülmények nem. A legtöbb híradásban említetlen marad, hogy a szoboravatót egy hangos kisebbség kezdettől következetesen akarta szétverni. Transzparenszekkel készültek (nem Weöres, hanem a szobrásztárs ellen), de volt olyan ünnepelni érkező járókelő is, aki felháborodásában kettétört egy ilyen táblát. A liszthintő rendező már ebben a fázisban el akarták vezetni, de sikerült ezt olyan dilettáns módon,

hogy az útvonalat a szobor mellett elhaladva választották meg. A biztonsági őrök bizonyára feltételezték, hogy a balhéző művész éppen a napi bevásárlásából érkezik, különben miért is szorongatna egy kiló lisztet a hóna alatt? Nem állt a feladata magaslatán a ceremónián részt vevő városvezetés sem, amely tudott arról, hogy provokáció (flashmob) készül, de a jelek szerint nem tett elegendőnek bizonyuló megelőző intézkedéseket. Talán azt gondolhatták: cenzori vagy zsarnoki hírbe keveredhetnek, ha tudomásul veszik a nyilvánvalót. Ha a tengerentúli biztonságiak így gondolkodnának, s nem hinnének a prevenció egyedüli üdvös voltában, egyetlen amerikai elnök sem ágyban, párnák közt végezné.

A Weöres-szobor elleni kirohanás fő kritikai pontja az volt, hogy az alkotó maga is egy pénzosztó grémium tagja, a házastársa pedig államtitkár, s noha a közpénzre Pécs városa pályázott, nyilvánvaló az összefonódás, sőt az összeesküvés. Weöresről viszont egy szó sem esett, s ez bánt engem. Mert ha ez az eljárás mód a liberális ellenzéki mérce szerint legitim volna is, áldozatul eshet-e Weöres Sándor kicsinyes kultúrcsetepatéknak? Szerintem semmiképp. A „bátor” lisztező nem a kollégához ment oda, nem az ő fejére öntötte a rizsport, hanem a halott poétáéra, aki már sem személyiségi, sem kártérítési pert nem tud indítani. Ez nemhogy kultúrpolitikai kritika volna, hanem totális faragatlanság. (Hogy ő is értse: halál bunkóság.) Lehetne persze effajta rideg összeférhetlenségi szabályokat hozni, de akkor mindenre és mindenkire vonatkozzon, s ne kurzusonként változzon. Ilyen alapon az Orbán Viktort ordenáré módon minősítő Rajk László sem építhetett volna soha a Lehel téren piaci csarnokot; s én még emlékszem arra is, amikor az aktuális államelnök Göncz Árpád közepes drámáját szerte Európában bemutatták, s a balliberális elit uniszónó ünnepelte a kissé kínos opuszt a politikai elfogultság, a jovialis paternalizmus jegyében.

Ám ha ez nem politika, hanem tiszta művészet, akkor azzal szembesülünk, hogy Kligl Sándor a hetvenedik éve küszöbén, majd’ fél évszázad alatt temérdek köztéri szobrot alkotott, államtitkári családi háttér nélkül is. Már ifjan is azért költözött Hódmezővásárhelyre, mert a főiskolán nem bírta „az újbaloldali, maoista nyomulást”. A virtuális káté szerint tehát csakis akkor juthatna megbízáshoz, ha épp eszmei-politikai ellenlábasai vannak hatalmon? Ez komoly? S még egyszer kérdezem: mi köze ennek az alantas cirkuszi produkciónak a nemzeti kincsünknek számító költőfejedelemhez?

Művész barátaim szerint talán a figuratív–nonfiguratív ellentét húzódhat az akció mögött. Ezt nem tudom elfogadni: mintha valaki az irodalomban a rímes vagy a rímtelen vers egyedül üdvözítő volta mellett érvelne. Azonkívül érdekelne: vajon milyen is lenne a sétálóutcában a nonfiguratív eszközökkel megformázott Weöres? Az internet jóvoltából könnyű utánanézni a „helyi” személyi alternatívának. (Nem szeretném leírni a lisztező nevét:

ne érje el a sanda célját, hogy Weöres „mellékes” megalázásának skandalumával ingyenreklámhoz, potenciális megbízáshoz, politikai glóriához jusson.) Nem vagyok szakértője az absztrakt képzőművészetnek, de ha végignézek a művein, az a benyomásom: aki egyet látott nonfiguratív műveiből, mintha mindet látta volna. Figuratív opuszt is készít azonban: egyik sorozatában akasztott embereket ábrázol. Az egyik fotón saját nyakát is a hurokba dugja, egyértelmű utalásként, hogy itt önakasztottakról van szó. Mivel a költészethez érteni vélek, bizton állíthatom: ez a fajta „életigenlés” feltétlenül idegen Weörestől. Kerestem a verseiben a lisztmotívumot is, hátha titkos szimbólumról van szó, de nem találtam ilyet. Bizonyára nem volt otthon vörös festék, és ezt sikerült leemelni a konyhapolcra...

A „kolléga” elérte a célját: Kligl napját bizonyosan sikerült tönkretenni. Nem nagyon segített ott neki senki: unokáival, egy kölcsönként seprűvel maga tisztogatta a meggyalázott szobrot. A pécsi sétálóutcán pedig sokáig nem tudunk végigmenni úgy, hogy ne például a halhatatlan Weöres-szimfóniák vagy a Magyar etűdök jussanak az eszünkbe, hanem az akciós nullás liszt. A kultúrpolitikai pénzköltések áttekintése járhatna pozitív végeredménnyel – de ez így kontraproduktív. Mégsem olvashatjuk a szavukat oly gyakran „felemelő” kényes baloldali kultúrnapok felháborodott nyilatkozatait. A szociálliberális ethosz már a tortadobálókka is feltűnően megengedő volt: miközben a fehér port postázókat terroristáknak tartják, a fehér port hintők avantgárd szabadságharcosok. Ugyanez a médiumsovinizmus nyilvánul meg abban, hogy míg a telefonos bombariadókat elrendelőket bűnözőként kezelik, a politikai vagy köztörvényes bűncselekményre felbujtó Facebook-os vitézkedőket, ilyen-olyan villámcsődületek szervezőit jópofa kreatívoknak ítélik meg, s még a hatóságok sem veszik komolyan őket. Mintha az eszköz minősítené a tettet és a szándékot, nem pedig a tethez és a szándékhoz vennék igénybe az eszközt. Barátkozzunk meg vele: a cél szentesíti a flashmobot?

2014. november 15.